
Eines de suport per a la correcció de textos

PID_00253200

Mariona Ferret Alcaraz
Laia Terricabras Castells

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

Mariona Ferret Alcaraz

Laia Terricabras Castells

Índex

Introducció	5
1. Obres de consulta	7
1.1. Gramàtica	7
1.2. Lèxic	10
1.3. Convencions	15
1.4. Llengua oral	19
1.5. Onomàstica	21
1.6. Llibres d'estil	25
2. Espais web de referència	29

Introducció

Atenent al fet que l'assessor lingüístic ha de conèixer i usar amb agilitat un bon nombre d'eines de consulta sobre aspectes diversos de la llengua, hem seleccionat un conjunt de fonts de referència amb la voluntat d'orientar-vos, més que no pas de ser exhaustius. En concret, hem estructurat aquest mòdul en dues parts:

- Obres de consulta. Inclou gramàtiques, diccionaris, llibres d'estil, etc., en format paper, en línia, o en tots dos formats.
- Espais web de referència. Conté portals d'Internet que apleguen diverses obres de consulta alhora i/o reculls de criteris lingüístics.

Les obres de consulta estan agrupades en sis apartats (gramàtica, lèxic, convencions, llengua oral, onomàstica i llibres d'estil) i, dintre de cadascun, estan ordenades cronològicament, de la més nova a la més antiga. Entre les obres referenciades, algunes podrien pertànyer a més d'un apartat (per exemple, al de gramàtica i al de convencions); en aquests casos, hem optat per explicar l'obra només en un –el que considerem que hi té més pes.

A l'hora de confeccionar la llista d'obres hem procurat tenir molt en compte la diversitat dialectal, especialment pel fet que la UOC és una universitat no presencial que té alumnes de tot el domini lingüístic català. Així mateix, hem inclòs recursos que van quedar parcialment obsolets amb l'aparició de la nova normativa el 2016 (sobretot en els aspectes gramaticals), però que són vigents per a la resta de la informació.

Ara bé, en els apartats que trobareu a continuació no esmentem la major part de les gramàtiques de consulta obligada fins a la publicació de la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016), precisament perquè han perdut vigència. Malgrat això, volem destacar la importància de la fita establerta amb les gramàtiques de Pompeu Fabra, des de la *Gramàtica catalana* de 1918 fins a la pòstuma de 1956, consolidada i ampliada més endavant amb altres obres que, tot i no ser normatives, van tenir una gran influència en el món de la correcció, com ara les gramàtiques d'Antoni Badia i Margarit, de 1962 i 1994, i els treballs gramaticals de Josep Ruaix, entre altres.

D'altra banda, tot i que els assessors lingüístics han de poder consultar, ara i adés, eines lingüístiques d'altres llengües properes (castellà, anglès, francès, alemany...), en aquest mòdul no ens podem estendre a comentar-los. Amb tot, com que el professional sovint es troba havent de fer cerques sobre el castellà,

Nota

Al llarg de tot el mòdul, a l'hora de referir-nos a la persona que exerceix les tasques de correcció o assessorament lingüístic, generalment utilitzarem el masculí amb valor genèric.

arran de les interferències entre català i castellà, sí que volem esmentar tres recursos bàsics en aquest idioma, en paper els dos primers i consultables en línia tots tres:

- *Diccionario de la lengua española* (2014, 23a. ed.). Madrid: Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española.
<<http://dle.rae.es/>>
- *Diccionario panhispánico de dudas* (2005). Madrid: Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española.
<<http://www.rae.es/recursos/diccionarios/dpd>>
- *Fundéu* [cercador de dubtes]
<<http://www.fundeu.es/>>

1. Obres de consulta

1.1. Gramàtica

A l'hora de corregir un text, caldrà tenir a l'abast obres de consulta d'índole diversa. Entre aquestes obres, no hi poden faltar les gramàtiques, enteses com un conjunt de regles que descriuen el funcionament d'una llengua, des del punt de vista fonètic, fonològic, morfològic i sintàctic. A continuació farem un repàs de les principals gramàtiques de referència en el català actual.

Ortografia catalana (2017) (OIEC). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

<http://www.iec.cat/llengua/documents/ortografia_catalana_versio_digital.pdf>

Tot i que tradicionalment l'ortografia acostuma a formar part dels tractats gramaticals, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en plantejar-se la difusió de la nova normativa, va decidir publicar-la de manera independent respecte de la resta de la gramàtica. En concret, el novembre de 2016 va posar a disposició del públic la versió en línia i, mesos més tard, el maig de 2017, en va presentar la versió en paper.

L'OIEC no representa un canvi substancial respecte de la normativa ortogràfica anterior, sinó que és un intent de reunir en un únic volum les petites modificacions que s'havien anat fent des de l'aprovació de la normativa precedent (*Normes ortogràfiques*, de 1913).

Els canvis més significatius de l'OIEC se centren en els aspectes següents:

- 1) Reducció del nombre d'accents diacrítics
- 2) Duplicació de *r* en alguns compostos i derivats
- 3) Modificació de la norma del guionet
- 4) Ús de l'apòstrof (en casos com *l'anormalitat*, *l'HTML*, etc.)
- 5) Addició d'una *e* epentètica davant de *s* líquida en determinats compostos (*arterioesclerosi*)
- 6) Supressió de la dièresi en els derivats cultes acabats en *-al* (*helicoidal*)

L'OIEC també es pot consultar des del cercador de l'Optimot (vegeu més avall).

***Gramàtica de la llengua catalana* (2016) (GIEC). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.**

És la gramàtica normativa des del 2016, en substitució de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918-1933). Com que recull el llegat del Mestre, se centra en la varietat estàndard (català literari, segons Fabra), però admet alguns usos de determinades varietats (geogràfiques o funcionals), sempre que siguin prestigiosos i representatius. De fet, és una gramàtica especialment innovadora en l'admissió de la variació, tant dialectal com social o funcional. En conseqüència, mai no utilitza el terme *correcte* o *incorrecte*, sinó d'altres menys taxatius (*adequat*, *admissible*, *propi d'un àmbit restringit*, etc.).

Essencialment, està estructurada en tres grans apartats: fonètica i fonologia; morfologia i sintaxi. Al llarg del text apareixen uns quadres resum molt pràctics i aclaridors. També en destaquem l'índex analític del final, que resulta molt útil. Finalment, el text està escrit en dues mides de lletra: la lletra grossa ofereix una explicació de caràcter general, mentre que la lletra menuda exposa el text més prescindible per a l'aplicació de la norma.

Atesa la transcendència d'aquesta obra, a continuació ressenyem una parell de manuals que ens ajuden a abordar les prop de 1.500 pàgines de la GIEC d'una manera més sintètica, pràctica i planera:

***La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Guia pràctica* (2017). Jordi Ginebra. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.**

En aquesta obra es presenten els punts de la GIEC en relació amb els quals hi va haver novetats respecte de la norma anterior i els punts que no van ser modificats. És una obra breu, amb un plantejament didàctic molt eficaç. També en destaquem les sigles, creades per l'autor, sobre la terminologia que utilitza la GIEC per caracteritzar els fenòmens lingüístics (com ara *PRH* per *preferible en registres formals*, o *MHLE* per *més habitual en la llengua escrita*, etc.). Aquestes sigles, que trobem al costat de cada fenomen lingüístic, ajuden el lector a aclarir el judici normatiu de l'IEC sobre cada aspecte, d'una manera ràpida.

***Les principals novetats de l'Ortografia catalana (2017) i de la Gramàtica de la llengua catalana (2016) de l'Institut d'Estudis Catalans* (2017). Neus Nogué. Barcelona: Santillana.**

Aquesta obra també presenta una selecció de novetats de la GIEC i l'OIEC, especialment pensada per donar-la a conèixer entre el col·lectiu docent.

Àudio complementari

Quines són les funcions d'una acadèmia de la llengua? Fins a quin punt pot intervenir en la manera de fer dels parlants? Tots els països en tenen, d'acadèmia? De tot això ens en parla Nicolau Dols, membre de la Secció Filològica de l'IEC:

«Per a què serveix l'acadèmia de la llengua catalana?» (19 de gener de 2018). *El matí de Catalunya Ràdio*. En línia a: <http://www.ccma.cat/catràdio/alcarta/el-mati-de-catalunya-radio/per-a-que-serveix-lacademia-de-la-llengua-catalana/audio/988714/>

Lectura complementària

Neus Nogué (2018). *La nova normativa a la butxaca*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

L'apartat Presentació resumeix els criteris generals de la gramàtica i el tractament de la variació. És especialment aclaridor un quadre sobre la terminologia sintàctica que utilitza la GIEC i la seva equivalència amb la terminologia més tradicional. (Per exemple, *argument extern del verb* per *subjecte*, *sintagma nominal escrit* per *sintagma nominal sense especificador*, etc.).

***Gramàtica del català contemporani* (2008, 4a. ed., 3 vol.) (GCC). Joan Solà (dir.) i altres. Barcelona: Empúries.**

Aquesta obra és una gramàtica descriptiva de més de 3.500 pàgines, elaborada per 58 especialistes, coordinats per tres codirectors (Maria-Rosa Lloret, Manuel Pérez Saldanya i Joan Mascaró), tots ells dirigits per Joan Solà.

Està estructurada en tres volums que tracten de fonètica, fonologia, morfologia i sintaxi. Conté quadres, mapes, gràfics molt útils, informació complementària composta amb un cos una mica més petit però dins del mateix text, etc.

Aquesta gramàtica fa una descripció molt completa de la varietat estàndard catalana actual, però també conté informació (fonètica, morfològica i sintàctica) dels grans dialectes, que en alguns casos pot arribar a ser molt exhaustiva.

Malgrat l'enfocament descriptiu d'aquesta gramàtica, fins a l'arribada de la GIEC era la gramàtica de referència.

***Gramàtica normativa valenciana* (2006) (GNV). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.**

<<https://www.avl.gva.es/documents/31987/65233/GNV>>

Aquesta gramàtica, de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (ACV), deixa clar a la introducció que la llengua pròpia dels valencians és la mateixa que la de la resta del domini lingüístic català. En aquesta línia, la GNV, tot i que dona preferència a les formes valencianes, també descriu les variants usades en la resta de l'àmbit lingüístic compartit.

Pretén regular els usos formals de la llengua i orientar sobre els usos poc formals, dins dels seus respectius àmbits d'ús.

L'estructura de la GNV és la següent: comença amb uns capítols sobre la pronunciació del valencià i l'ortografia, després continua amb la morfologia i la sintaxi, i finalment hi ha una part dedicada a la formació de paraules.

Com que es tracta d'una obra normativa que pretén abastar el conjunt de l'àmbit geogràfic valencià, es prioritzen les formes de l'anomenat valencià general (com *tindre*, *menge*, *portara* o *tinguem*). Amb tot, també informa de les variants minoritàries més esteses (com *tenir*, *menjo*, *portés* o *tingam*), perquè són pròpies de determinades comarques valencianes, així com d'altres territoris

de l'àmbit lingüístic, o perquè tenen un ús literari important. És a dir, fa una selecció a favor de la forma més estesa o de més tradició literària, per garantir la cohesió del sistema lingüístic i optimitzar les situacions comunicatives.

***El català de l'Alguer: un model d'àmbit restringit* (2003). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.**

<http://www.iec.cat/butlleti/pdf/103_butlleti_model.pdf>

Breu manual d'unes 60 pàgines, elaborat per l'alguerès Luca Scala, en què descriu les peculiaritats del dialecte alguerès des del vessant fonètic, morfosintàctic i lèxic. L'IEC en va fer la supervisió i hi va establir les solucions que, per raons històriques, culturals i socials, configuren l'estàndard de l'Alguer.

1.2. Lèxic

Antípodes és masculí o femení? *Rock-and-roll* és una paraula normativa? És correcta l'expressió *he dimitit el càrrec* o el verb *dimitir* regeix sempre la preposició *de*? Aquestes són algunes de les múltiples qüestions sobre l'ús de les paraules que podem respondre consultant materials lexicogràfics. En funció del tipus de dubte que generi un mot, l'assessor lingüístic haurà de recórrer a un o altre diccionari o repertori. La llista de les obres que s'ocupen del lèxic de la llengua, en aquest cas la catalana, és molt extensa i a més, cal dir-ho, inclou materials de fiabilitat ben diversa. Aquí, al costat dels diccionaris normatius, us presentem els recursos de prestigi reconegut que considerem imprescindibles, sia perquè s'usen amb molta freqüència o perquè són fites en l'àmbit del lèxic, que cal conèixer.

***Diccionari normatiu valencià* (2016, 2 vol.) (DNV). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.**

<<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>

Forma part del corpus normatiu del valencià.¹ Aquest diccionari prioritza les formes pròpies de l'àmbit valencià (*xic*), però també dona entrada a les variants lèxiques pròpies d'altres regions de la comunitat lingüística (*noi*, *al·lot*). L'edició digital es va estrenar l'any 2014, però no se'n va fer una versió en paper fins al cap de dos anys, després d'haver passat per un procés de revisió i d'ampliació.

⁽¹⁾Segons el DNV, el valencià és la «llengua romànica parlada a la Comunitat Valenciana, així com a Catalunya, les Illes Balears, el departament francès dels Pirineus Orientals, el Principat d'Andorra, la franja oriental d'Aragó i la ciutat sarda de l'Alguer, llocs on rep el nom de català».

Cada article conté una o més accepcions del mot amb informació gramatical (masculí o femení, adjectiu, verb transitiu, etc.) i les definicions corresponents, acompanyades en general d'exemples d'ús. Quan es considera convenient, a l'accepció s'hi inclouen marques que n'especifiquen l'àrea temàtica (botànica, religió, medicina, etc.), el registre o la vigència, però no pas l'abast geogràfic que té. En l'encapçalament dels articles, al costat del lema, hi figura la infor-

mació fonètica sobre la pronúncia en la varietat valenciana i, si l'article fa referència a un verb, en la versió electrònica també hi apareix un enllaç a un quadre amb totes les formes de la conjugació.

L'eina de consulta avançada que ofereix el diccionari web permet establir filtres per categoria gramatical, nivell de llenguatge, llengua d'origen, intenció del parlant i àrea temàtica.

***Diccionari de sinònims* (2015, 3a ed.). Albert Jané. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.**

<<https://sinonims.iec.cat/>>

És una obra de referència de la lexicografia catalana, redactada per un membre de l'IEC, institució que en va publicar en línia la tercera edició. Aquest recurs electrònic parteix del text en paper de la segona edició, publicada l'any 1995, i l'amplia notablement, amb un miler d'articles més.

Cada mot dona lloc a un article que conté una o diverses llistes de sinònims, disposades per accepcions (els diferents sentits o significats de la paraula). També se n'especifica la categoria lexicogramatical (verb, adjectiu, adverbi, etc.). Per localitzar un mot determinat, el diccionari en línia ofereix tres possibilitats: cercar-lo arreu, cercar-lo a l'encapçalament de l'article o fer una consulta per funció sintàctica arreu. Cada entrada inclou enllaços que permeten consultar la mateixa forma lèxica en diverses obres lexicogràfiques de l'IEC, com ara el DIEC2, el CTILC i el DCVB, totes tres incloses en aquest apartat.

***Diccionari manual de sinònims i antònims* (2012). Barcelona: Vox.**

<<https://www.diccionaris.cat/>>

També Larousse Editorial, editora dels segells Larousse i Vox, proporciona un diccionari de sinònims molt complet, que a més inclou antònims. El repertori es pot consultar en paper i en línia, a través d'un cercador compartit amb altres diccionaris de Larousse.

Cada article d'aquesta obra recull les diverses accepcions d'un mot, amb informació gramatical, una llista de sinònims i, si n'hi ha, d'antònims. Així mateix, bona part d'aquests articles inclouen comentaris que expliquen matisos del significat d'alguns sinònims («*Assadollar*, *sadollar* i *assaciar* signifiquen satisfer plenament la necessitat; *afartar* i *atipar* diuen més: és satisfer més enllà de la sacietat.» [a l'entrada *saciar*]). En l'edició digital, podem clicar damunt de cadascun dels sinònims i antònims que configuren un article per accedir a la seva pròpia entrada, cosa que fa més àgil la consulta.

***Diccionari manual català-castellà, castellà-català* (2012, 2a. ed.). Barcelona: Vox.**

<<https://www.diccionaris.cat/>>

Un diccionari bilingüe com aquest se sol associar a les necessitats de traducció, però també és molt útil per a la correcció de textos, en què sovint cal resoldre dubtes relacionats amb les interferències de la llengua castellana en la catalana. El diccionari del grup Larousse Editorial inclou, entre altres, noms propis i neologismes relativament recents. L'obra es pot consultar en paper i en línia, a través d'un cercador compartit amb altres diccionaris de Larousse, com el de sinònims i antònims ja comentat.

Cada entrada al diccionari inclou una o més accepcions amb informació gramatical i la paraula traduïda. Quan convé aclarir algun aspecte, es recorre a exemples en les dues llengües. Cal destacar l'esforç per recollir-hi el màxim de locucions i frases fetes (vegeu, per exemple, l'entrada *cap*). En l'edició digital, cada paraula del text que constitueix un article és alhora un enllaç a l'entrada d'aquesta paraula, cosa que fa més àgil la consulta.

***Diccionari d'ús dels verbs catalans* (2009) (1999, 1a ed.) (DUVC). Jordi Ginèbra i Anna Montserrat. Barcelona: Edicions 62.**

L'objectiu d'aquest diccionari, redactat per professors de la Universitat Rovira i Virgili, és proporcionar informació pràctica sistematitzada sobre el règim verbal en el català estàndard modern. Reprodueix i completa les indicacions que podem trobar als diccionaris generals relacionades amb aquest aspecte sintàctic.

A cada verb li correspon una entrada amb un conjunt d'accepcions, sempre definides i exemplificades, que permeten explicar quins complements admet aquest verb, amb quines preposicions, amb quines variacions de significat i si admet l'elisió dels complements que regeix. Destaquem que, amb caràcter de proposta, els autors fixen el règim dels verbs sobre els quals les obres consultades no contenien informació o era contradictòria.

***Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (2007) (CTILC). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.**

<<https://ctilc.iec.cat/>>

Sota la direcció del filòleg Joaquim Rafel, l'IEC va crear aquest recurs lingüístic en línia, que conté un conjunt extens de textos escrits en català, per servir de font principal en l'elaboració del *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, en construcció. En concret, el CTILC comprèn textos escrits entre el 1832 i el 1988 tant de caràcter literari (narrativa, teatre, poesia, assaig) com no literari (tractats i manuals, textos legals, premsa diària i publicacions periòdiques,

etc.), per la qual cosa ofereix una visió molt àmplia de la llengua escrita. Per això, pot ser útil per a anàlisis lingüístiques de caràcter divers (per exemple, per conèixer quina és l'accepció més utilitzada d'una paraula o quina freqüència d'us té determinada expressió).

Cadascuna de les ocurrencies del corpus, amb algunes excepcions, està associada a un lema (entitat de referència que agrupa tota la varietat flexiva, apreciativa i gràfica d'un mot) i a una categoria morfològica. El cercador en línia permet consultar un o més lemes o formes, i definir també filtres que permetin restringir els resultats per autor, obra, cronologia i tipologia de les obres.

***Diccionari de la llengua catalana* (2007, 2a. ed.) (DIEC2). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.**

<<https://mdlc.iec.cat/>>

Elaborat sobre la base del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (1932), és l'obra de referència que estableix la normativa lèxica de la llengua catalana. Aquest diccionari general recull el lèxic comú alhora que fa atenció a les diverses modalitats dialectals i a la varietat de registres, i inclou la terminologia més estesa socialment. D'ençà de la publicació de la segona edició, l'any 2007, el DIEC2 ha estat objecte de diverses actualitzacions, que s'han anat incorporant en el diccionari consultable per Internet.

Cada entrada conté una o més accepcions del mot amb les definicions corresponents, acompanyades sovint d'exemples d'ús. A més, cadascuna de les accepcions inclou informació gramatical (masculí o femení, verb transitiu, verb intransitiu, etc.) i de l'àrea temàtica (lèxic comú, música, informàtica, agricultura, etc.) i també, quan convé, marques sobre el registre o la vigència d'una paraula, però no pas sobre l'abast geogràfic que té. D'altra banda, la informació morfològica més rellevant (formes de femení, plural i flexió verbal) se situa a l'encapçalament de l'article.

Al web del diccionari és possible afinar la cerca d'una o més paraules amb l'eina de consulta avançada, fixant-ne paràmetres com la categoria gramatical, l'àrea temàtica o la llengua d'origen. Així mateix, quan una entrada conté una remissió sinonímica, si hi cliquem damunt, accedim directament a l'article del sinònim en qüestió. També, des de dins de qualsevol article (per exemple, el de *casa*), podem accedir als enllaços que remetent a la mateixa forma lèxica en diversos recursos lexicogràfics de l'IEC, com el *Diccionari de sinònims* de Jané i el CTILC, ja comentats.

***Gran diccionari de la llengua catalana* (1998) (GDLC). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.**

<<http://diccionari.cat/>>

<<http://enciclopedia.cat/>>

Aplega tots els mots que tenen entrada al DIEC2, a més de moltes altres entrades i informacions complementàries. En el diccionari en línia, els mots normatius van precedits d'una marca amb un quadrat negre per tal de distingir-los dels que no ho són.

Als articles del GDLC es presenta breument l'etimologia del mot, se'n mostra la partició sil·làbica si ofereix dubtes i s'hi fan constar els mots homòfons quan n'hi ha. Com en altres diccionaris generals, cadascuna de les accepcions inclou informació gramatical; a més, quan es considera necessari, se n'indica l'àrea temàtica, el registre i la vigència, i també si és pròpia d'algun dialecte geogràfic, sense especificar-lo. En les dues versions electròniques d'aquest diccionari, una de les quals és un cercador compartit amb les altres obres del Grup Enciclopèdia Catalana, hi ha la possibilitat de consultar la conjugació dels verbs a través d'un enllaç dins l'article mateix.

Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana (1980-2001, 10 vol.) (DECat). Joan Coromines. Barcelona: Curial / la Caixa.

Amb un estil molt personal, gairebé novel·lesc, Coromines inventaria i descriu el lèxic del català, amb l'objectiu principal d'establir l'etimologia de cada paraula i explicar-ne l'evolució semàntica i fonètica al llarg del temps. Tal com indica el títol del diccionari, l'autor el considera «complementari» d'altres obres: del *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*, del qual ell mateix va ser coautor, i del DCVB.

Sense perdre de vista que l'etimologia és el tema central dels articles del DECat, convé destacar-ne també la presència dels aspectes històrics («Tan alta fou la dignitat dels ciutadans de les ciutats catalanes principals, en particular Mallorca, València i en primer lloc Barcelona, que el mot referent a aquesta acabà per adquirir rang nobiliari» [a l'entrada *ciutat*]) i dialectològics («En el Principat crec que pertot se'n diu *eriçons* o *castanyes de mar*, però sobretot *garotes*» [a l'entrada *bogamarí*]), juntament amb les referències a textos literaris («el present *brunz* ja apareix en un poeta tan poc suspecte d'arcaisme imitat com Pitarra: "l'abegot *bruns* prop d'un lliri, / brillejant la font murmura"» [a l'entrada *brunzir*]). Un altre dels trets principals d'aquesta obra és el seu abast plurilingüístic, atès que sovint s'hi troba ben estudiat també el lèxic occità, l'aragonès i el d'altres llengües romàniques i germàniques. En tot el conjunt, es reflecteix el caràcter crític de l'autor, a través de comentaris que contradiuen les tesis d'altres autors o obres («BOSTA, mot a esborrar de l'Alcover Moll: es tracta d'un argentinisme»).

Diccionari català valencià balear (1983-1985, 10 vol.) (DCVB). Antoni Maria Alcover i Francesc de B. Moll. Palma: Moll.

Vegeu també

L'any 2013 es va publicar una versió abreujada del DECat, que conté les deu mil entrades principals del diccionari, amb la sinopsi de l'explicació i alguns derivats. Aquesta feina de síntesi, feta per Josep Ferrer, un dels coneixedors més destacats de l'obra de Coromines, incorpora les darreres correccions que en va fer l'autor.

Diccionari etimològic essencial de la llengua catalana (2013, 3 vol.). Joan Coromines. Barcelona: Ara Llibres i Fundació Pere Coromines.

<<http://dcvb.iecat.net/>>

Promogut a principis del segle XX per Antoni Maria Alcover i redactat per ell i, a partir del 1920, també per Francesc de Borja Moll, és una obra cabdal de la lexicografia i la lingüística catalanes. Aquest diccionari descriptiu és el resultat d'un esforç considerable per reunir el lèxic de la llengua catalana literària, dialectal, antiga i moderna.

La consulta del DCVB en versió electrònica reproduïx la consulta convencional del diccionari imprès. Cada entrada presenta una o més accepcions del mot que contenen la definició corresponent i, entre parèntesis, la localització geogràfica, a més d'exemples ordenats cronològicament –primer els més antics– que provenen sovint de la literatura, com els de les obres de Ramon Llull, les cròniques de Bernat Desclot o la poesia d'Ausiàs March. Els articles es completen amb abundància de frases fetes i refranys, i també amb informació fonètica (de les varietats geogràfiques principals) i etimològica. Les il·lustracions que els acompanyen s'han incorporat a la versió digitalitzada en forma d'arxius vinculats a una icona. Com en els webs del DIEC2 i del *Diccionari de sinònims* de Jané, des del DCVB electrònic podem accedir a la informació que ofereixen altres recursos lexicogràfics de la plataforma virtual de l'IEC.

1.3. Convencions

Per deixar un text apte per publicar, a banda de la correcció estrictament gramatical i estilística, també cal fer la correcció ortotipogràfica. Aquesta última correcció és la que revisa la idoneïtat i coherència de solucions convencionals com les abreviacions, les majúscules i minúscules, els signes de puntuació, etc. D'altra banda, en la publicació d'una obra, també cal assegurar l'ús coherent del tipus de lletra, les notes a peu de pàgina, les remissions, la citació de fonts bibliogràfiques, etc. En cas de revisió d'obres provinents d'altres llengües, caldrà tenir en compte uns criteris de traducció de noms propis i mantenir-los al llarg del text, etc. Les obres que descrivim a continuació donen compte de tots aquests aspectes convencionals i d'altres, com l'ús del llenguatge no sexista.

Entre aquestes obres, n'hi ha un parell que són en castellà: són tractats de referència en l'edició de textos, i per això els hem inclòs.

***Majúscules i minúscules* (2017, 4a. ed., rev.). Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.**

<<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxius/18-BTPL-Majuscules-i-minuscules.pdf>>

Oposcle que aborda els criteris d'ús de les majúscules i minúscules en els diferents supòsits, essencialment en els noms propis referits a persones (pseudònims, càrrecs oficials, formes de tractament, etc.), a animals i a coses (marques comercials, institucions, xarxes, espais, etc.).

Aquesta obra (pensada per a l'ús de l'Administració, però també, per extensió, per a qualsevol institució o particular) és un recull força detallat dels principals casos de majúscules i minúscules a l'hora d'editar un text. Naturalment, no són els únics criteris: les editorials, els mitjans de comunicació, les universitats, etc., acostumen a tenir els seus criteris sobre la qüestió. Per tant, dependent del lloc on treballem, haurem de fer servir uns criteris o uns altres, però el que és clar és que qualsevol edició d'un text ha de tenir en compte unes pautes d'ús de majúscules i minúscules.

Aquest oposcle també es pot consultar des del cercador de l'Optimot (vegeu més avall).

***Manual de estilo de la lengua española* (2015, 5a. ed.). José Martínez de Sousa. Gijón: Ediciones Trea.**

Obra destinada a escriptors i redactors, però també científics, traductors, periodistes, correctors, editors, etc.

Consta de dues parts: la primera conté els elements bàsics per redactar correctament (fonts de consulta, citacions, notes, remissions, referències bibliogràfiques, drets d'autor, tècniques d'escriptura, nivells de llengua, recursos lingüístics, ortotipografia, estrangerismes, abreviacions, etc.). La segona part és un conjunt de matèries presentades per ordre alfabètic amb l'objectiu de resoldre tot tipus de dubte a l'hora d'elaborar un text (sobre onomàstica, noms d'entitats, diferents alfabetes, etc.).

Encara que és una obra pensada per resoldre dubtes de castellà, és una obra clau, d'un especialista d'indiscutible solvència, Martínez de Sousa, que és un referent en el món de l'edició.

***Manual de estilo Chicago-Deusto* (2013). Javier Torres Ripa. Bilbao: Universidad de Deusto.**

Obra molt completa, de més de 900 pàgines, pensada per a escriptors, correctors, publicistes, dissenyadors i editors, que han de preparar textos per ser difosos. Té tres parts: la primera se centra en el procés d'edició de llibres i revistes (gestió dels originals, tractament de taules i il·lustracions, gestió dels drets d'autor, etc.); la segona és un compendi sobre aspectes particulars del castellà (aspectes gramaticals, però també puntuació, ortotipografia, majúscules, abre-

viacions, etc.), i la tercera tracta de tot el que té a veure amb la documentació d'un llibre o revista (citació de bibliografia, notes, índexs, etc.). Tanca l'obra un índex de matèries molt útil per moure's per dintre de l'obra.

La Universitat de Chicago va publicar el 1906 aquest manual i en successives edicions l'ha anat adaptant a les necessitats de la indústria editorial. El 2013 (16a. edició), aquest Manual va ser traduït (i adaptat i complementat) per primera vegada al castellà, a càrrec de Javier Torres Ripa, de la Universitat de Deusto.

***Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya* (2011). Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.**

<<http://llengua.gencat.cat/permalink/c2f7c918-5382-11e4-8f3f-000c29cdf219>>

Els criteris per a un ús no discriminatori del llenguatge per raó de sexe tenen un llarg recorregut, que comença als anys 80 i 90 del segle passat. Concretament, el 1992, la UNESCO ja va redactar unes Recomanacions per a un ús no sexista del llenguatge. De llavors fins a l'actualitat hi ha hagut múltiples manuals sobre aquesta qüestió, amb l'objectiu de visibilitzar la dona en la societat, especialment en els àmbits professionals. La *Guia d'usos no sexistes de la llengua en els textos de l'Administració de la Generalitat de Catalunya* són uns criteris entenedors amb un format clar, que ofereix opcions diverses segons les situacions. Són especialment aclaridors els límits i les remarques de cada proposta, amb l'objectiu d'evitar solucions aplicades de manera mecànica que perjudiquin la naturalitat de l'expressió i el missatge final.

Aquest opuscle també es pot consultar des del cercador de l'Optimot (vegeu més avall).

***Ortotipografia: manual de l'editor, l'autoeditor i el dissenyador gràfic* (2011, 4a. ed., rev.). Josep M. Pujol i Joan Solà. Barcelona: Educaula.**

Malgrat els anys que té aquesta obra ja clàssica (la primera edició data de 1995), és una referència indiscutible en el món de l'edició de textos. Està estructurada en dues parts: convencions editorials (amb aspectes com la puntuació i la relació d'aquesta amb la tipografia; les citacions; la cursiva, les cometes, les versalles, la negreta, les referències bibliogràfiques, etc.) i elements de tipografia (amb aspectes com l'original i les proves, l'organització del llibre, etc.). Totes les qüestions que hi tracta les aborda de manera exhaustiva i, per tant, dona més d'una possibilitat de resposta als dubtes que se'ns presenten. D'aquesta manera, a partir de la comparació de diverses solucions podem optar per la que més ens satisfà, d'acord amb l'organització per a la qual treballem.

D'altra banda, recomanem especialment la introducció de cada capítol, on es fa un repàs dels orígens o la història de cada tema que aborda, redactats en un estil molt amè que no deixa indiferent.

Manual d'estil: la redacció i l'edició de textos (2009, 4a. ed.). Josep M. Mestres i altres. Barcelona: Eumo / Universitat de Barcelona / Rosa Sensat / Universitat Pompeu Fabra.

Es tracta d'una altra obra de referència imprescindible per a la redacció i l'edició de textos de registres formals, d'estil general. Està estructurada en cinc parts: la primera tracta del procés editorial; la segona tracta d'aspectes convencionals (tipus de lletra, signes de puntuació, majúscules i minúscules, abreviacions, noms propis estrangers, etc.); la tercera tracta de qüestions gramaticals (verb *ser* i *estar*, preposicions *per* i *per a*, règims verbals, etc.); la quarta és un recull de les eines bàsiques de treball de l'assessor lingüístic (manuals, diccionaris, vocabularis, etc.) i una explicació de com s'elaboren les referències bibliogràfiques; finalment, la cinquena és un índex analític que és molt útil per trobar els aspectes concrets de dintre l'obra.

Tot i que és, com dèiem, un manual de referència imprescindible, hem de tenir en compte que la tercera part (qüestions gramaticals) va quedar força obsoleta arran de l'aparició de la nova gramàtica normativa, la GIEC (2016).

Abreviacions (2005, 2a. ed.). Barcelona: Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya.

<<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/altres/arxius/abrevia.pdf>>

Opuscle que aborda els criteris d'ús i la formació de les abreviacions, classificades en tres grups: les abreviatures (com *pl.* per *plaça* o *n. de la t.* per *nota de la traductora*); les sigles i acrònims (com *ADN* per *àcid desoxiribonucleic* o *UNESCO* per *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) i els símbols (com *Hz* per *hertz* o *H₂O* per *aigua*). En destaquem especialment les normes de creació de noves abreviatures, sigles o acrònims.

També es pot consultar des del cercador de l'Optimot (vegeu més avall).

Diccionari d'abreviacions: abreviatures, sigles i símbols (2001, 2a. ed. ampl.). Josep M. Mestres i Josefina Guillén. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

Lectura complementària

David Paloma (2010). «L'escriptura dels numerals cardinals en els mitjans de comunicació», *Llengua i Ús* (núm. 49, pàg. 73-77). Disponible en línia: <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/234304/316539>> Article que aborda un dels aspectes convencionals tractats al Manual d'estil de Josep M. Mestres i altres: l'escriptura de numerals. Ho fa fixant-se en les recomanacions sobre aquesta qüestió que inclouen diversos llibres d'estil dels mitjans de comunicació.

D'aquesta obra, tot i que és de l'any 2001, en valorem especialment l'exhaustivitat del recull d'abreviacions, que inclou abreviatures, sigles i símbols d'àmbits diversos com les noves tecnologies, la ciència, els signes fonètics, el manteniment dels teixits, etc. És a dir, s'hi troba un tipus d'abreviacions, molt específiques, que no és habitual en obres d'aquest estil.

***Criteris de traducció de noms, denominacions i topònims (1999).* Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.**

<http://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/altres/arxiu/criteri_1_.pdf>

Opuscle que presenta uns criteris per resoldre de manera homogènia els problemes de traducció entre el castellà i el català (i de manera indirecta entre la resta de llengües) pel que fa als noms d'éssers animats, noms de coses i noms de llocs. És important que el professional de l'assessorament lingüístic disposi d'uns criteris de traducció sobre noms propis perquè és un àmbit que genera molts dubtes i la coherència de solucions garantirà una edició de qualitat. Per exemple, hem de traduir *Generalitat de Catalunya* per *Generalidad de Cataluña*? I *Fundació Miró* per *Fundación Miró*? I què passa amb els noms d'òpera? Per què diem *La clemenza di Tito* però, en canvi, *La flauta màgica*?

Aquests criteris també es poden consultar des del cercador de l'Optimot (vegeu més avall).

1.4. Llengua oral

En la correcció de textos orals la variació geogràfica és més perceptible i rellevant que en la correcció de textos escrits, sobretot pel que fa a la fonètica. Per aquest motiu, en aquest apartat, a banda de la GIEC i la GNV (que també contenen indicacions sobre ortologia i que teniu desenvolupades a l'apartat 1.1 d'aquest mòdul), fem un repàs de les principals obres que parlen específicament de les característiques de les diferents varietats geogràfiques del català.

***Diccionari de Dubtes del Català Oral (2017).* David Paloma, Mònica Montserrat i Josep À. Mas. Xarxa Vives d'Universitats.**

<<http://www.llengua.info/ddcor/>>

Aquest recurs digital és el primer diccionari sonor de l'estàndard oral de la llengua catalana. Recull més de 18.000 exemples de pronúncia en fitxers d'àudio d'unes 3.000 paraules en totes les varietats del català: central, mallorquí, rossellonès, nord-occidental, valencià i alguerès. Inclou la pronunciació recomanada en cadascuna d'aquestes varietats i també la norma ortoèpica, a més d'altres remarques. La selecció d'entrades del corpus garanteix que tots els fenòmens hi estiguin representats i que qualsevol dubte pugui resoldre's per imitació.

Vegeu també

A principis dels anys noranta, l'IEC va elaborar (i, més tard, va revisar) una proposta d'estàndard oral català que ha estat vigent fins a la publicació de la GIEC:

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica (1999). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

<<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000039/00000072.pdf>>

Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia (1999). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

<<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000039/00000073.pdf>>

Els materials es presenten d'una manera intuïtiva i accessible per a un usuari amb uns coneixements lingüístics bàsics.

Els autors han comptat amb la col·laboració d'especialistes en la matèria (Miquel Àngel Pradilla, Joan Veny, Gabriel Bibiloni i Imma Creus), i es basen principalment en les institucions normatives oficials: l'IEC (tot i que la GIEC encara no havia vist la llum) i l'ACV. Així, en són les fonts principals la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana I. Fonètica* (IEC, 1990) i el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (AVL, 2006).

***El català de Mallorca. La fonètica* (2016). Palma: Leonard Muntaner, editor. Gabriel Bibiloni.**

És la descripció més completa que hi ha actualment del parlar dels mallorquins. S'hi explica les característiques de la pronúncia i es mostra tota la variació de tipus geogràfic, social i estilístic. La descripció s'acompanya de mapes sobre els diferents fenòmens fonètics, en què es visualitza la diversitat geogràfica del català de Mallorca.

***Manual d'ús de l'estàndard oral* (2012, 10a ed.). Josep Lacreu. València: Publicacions de la Universitat de València.**

Obra destinada als professionals que necessiten utilitzar la llengua oral en contextos formals. Amb l'objectiu d'esdevenir un manual pràctic, tot i que presenta l'estructura d'un tractat de gramàtica, evita fer una descripció exhaustiva de tot el sistema lingüístic i va directament als punts susceptibles de dubtes. D'altra banda, atès l'estret contacte del català amb el castellà, especialment a València, Lacreu recorre sovint a l'opció de posar llistes de paraules en les dues llengües o exemples de frases en les dues llengües per solucionar una determinada interferència lingüística.

La primera edició del *Manual* data del 1990 i ja se n'han fet 10. Al llarg d'aquests anys, s'ha convertit en un manual de referència no sols del valencià, sinó també del conjunt del català.

***Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (2006). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.**

<<https://www.avl.gva.es/web/documentos-normatius/dopv>>

Aquesta obra normativa incorpora un cabal lèxic de més de 75.000 paraules amb informació sobre la seva variació morfològica de gènere i nombre, i n'especifica la pronunciació quan l'ortografia no és transparent. Com a obra de caràcter general, no integra tecnicismes propis d'àrees d'especialitat ni paraules d'abast reduït.

D'altra banda, inclou un apartat amb els criteris que configuren la proposta d'estàndard oral de l'AVL:

L'estàndard oral valencià (2006). València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.

<<https://www.avl.gva.es/documents/35882/40728/Oral.pdf/97c04880-4477-48b2-a314-00e626f43674>>

Aquesta proposta pretén sistematitzar unes pautes d'ús per afavorir una pronunciació acurada del valencià. Classifica els fenòmens lingüístics com a *propis del valencià estàndard* (realitzacions generals al territori o amb un prestigi social àmpliament reconegut); *acceptables* (realitzacions d'àmbit general que presenten una alteració respecte a la grafia o que són específiques d'un àmbit territorial reduït) o *no recomanables* (realitzacions d'un abast territorial molt reduït o amb unes connotacions poc prestigiades).

1.5. Onomàstica

En aquest apartat ens fixem en les fonts de consulta sobre noms propis, tant de persona (antropònims) com, sobretot, de lloc (topònims). Per començar, comentem una llista extensa d'obres que han incidit en la normativització de la toponímia als Països Catalans i, a continuació, fem referència a dues obres cabdals per a l'onomàstica catalana.

Arreu dels territoris de parla catalana, diverses obres i projectes evidencien l'interès d'institucions i estudiosos per fixar la forma escrita dels topònims actuals, amb l'objectiu d'afavorir-ne un ús públic homogeni, a més de garantir-ne la conservació, sobretot en els territoris amb un context sociolingüístic més desfavorable per al català. Els factors principals que es tenen en compte a l'hora d'establir la grafia dels noms de lloc són l'etimologia, la documentació antiga, la tradició escrita i la pronúncia. Convé observar també que alguns reculls digitals fan un pas més i inclouen indicacions sobre la forma oral dels topònims.

Atès que aquests recursos solen tenir rang normatiu o, si més no, compten amb el suport de l'autoritat lingüística, convé consultar-los quan hem de resoldre dubtes sobre l'escriptura d'un topònim –per exemple, sobre l'ús de l'article, de les majúscules i minúscules inicials, o del guionet– o sobre la manera de pronunciar-lo, si l'obra en qüestió conté informació d'aquest tipus.

Nomenclàtor toponímic de les Illes Balears (2017). Joan Miralles (dir.). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

<<http://notib.recerca.iec.cat/>>

És el resultat d'un projecte que es va iniciar el 1999, vinculat des del primer moment a la Universitat de les Illes Balears –l'organisme que assessora l'Administració il·lenca en les qüestions relacionades amb la llengua catalana– i a l'IEC a partir del 2014. Recull gairebé 50.000 topònims no urbans de les Illes Balears ordenats per municipis i alfabèticament. Constitueix la base de la toponímia normativitzada de les Illes per a l'elaboració d'altres projectes. El web on es pot consultar conté, a més d'un cercador de topònims, algunes mostres de pronúncia i de georeferenciació dels noms de lloc.

***Atles toponímic de Catalunya Nord* (2015). Joan Becat. Prada: Terra Nostra.**

Conté uns 55.000 topònims de la Catalunya del Nord. L'autor, membre de l'IEC, n'ha fixat la grafia amb l'ajut de 753 col·laboradors. El recull compta amb el segell de qualitat de l'Institut Català de Recerca en Ciències Socials i l'Institut Geogràfic nacional francès, que utilitza el material subministrat per Becat per fer els seus mapes.

L'obra la conformen dos volums amb informació dels 198 municipis de la Catalunya del Nord. Els topònims de cada un dels municipis són presentats en quatre conjunts, segons el tipus de lloc a què es refereixen, i es localitzen sobre mapes.

***Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* (2009, 2a. ed.). Barcelona: Comissió de Toponímia de Catalunya.**

<<http://www.icgc.cat/Ciutada/Informa-t/Llibres-i-fons-documentals/Llibres-en-PDF/Toponimia/Nomenclator-oficial-de-toponimia-major-de-Catalunya>>

És la referència oficial per a la toponímia de Catalunya. Ha estat realitzat per la Comissió de Toponímia de Catalunya (òrgan d'assessorament, consulta i proposta en matèria de fixació oficial dels topònims de Catalunya), de la qual formen part la Generalitat de Catalunya i l'IEC, a més d'altres organismes públics relacionats amb la toponímia. Aquesta obra recull els més de 52.000 noms de lloc de la base toponímica 1:50.000 de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya.

En paper, el *Nomenclàtor* consta de tres volums: els dos primers inclouen els mapes municipals, ordenats alfabèticament, i el tercer, l'índex de tots els topònims. Cada mapa conté la llista dels topònims del municipi, la informació etimològica del nom d'aquest municipi, i la transcripció fonètica dels nuclis de població, basada en l'AFI (alfabet fonètic internacional).

Vegeu també

L'*Atles toponímic de Catalunya Nord* va substituir, com a referència normativa, una primera proposició de l'IEC que es pot localitzar a Internet:

Nomenclàtor toponímic de la Catalunya del Nord (2007). Barcelona: Institut d'Estudis Catalans / Universitat de Perpinyà.

<<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000044/00000018.pdf>>

La versió digital inclou un mapa de consulta interactiva i la locució fonètica pròpia dels nuclis de població, a més d'una base de dades amb tots els continguts del *Nomenclàtor*. La denominació oficial dels topònims catalans també es pot consultar des de l'Optimot i des de l'Ésadir (explicats més avall).

***Corpus toponímic valencià (2009)*. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua.**

<<http://www.avl.gva.es/corpus-toponimic-valencia>>

A partir del treball de 250 enquestadors, promogut per l'Administració valenciana des del 1994, aquest *Corpus* recull la fixació gràfica de 50.000 topònims del País Valencià, en la llengua pròpia de la zona a què pertanyen (valencià o castellà). Tot i que s'ha utilitzat com a suport l'escala 1:10.000 de la cartografia valenciana, els mapes no formen part de l'obra, atenent al caràcter exclusivament lingüístic que té.

La publicació es compon de tres volums. El primer conté la relació, ordenada alfabèticament, de les diferents paraules presents en els topònims del *Corpus*, amb la transcripció fonètica del so o dels sons –o de les paraules senceres– que podrien ser motiu de dubte (aquest volum el podeu consultar a l'enllaç <http://www.avl.gva.es/documents/31987/99450/CTV/c2a1b117-2df6-4c78-a736-0cf84b8150b1>). El segon volum està organitzat per municipis, i sota el nom de cadascun es detallen els diferents topònims que apareixen en el terme municipal, agrupats segons el tipus d'element físic. L'últim volum, anomenat *Topoval*, funciona de manera independent als anteriors; inclou la llista dels noms dels municipis valencians amb la indicació de la pronúncia i va acompanyat d'un programa informàtic amb una base de dades de tots els topònims actualitzable a través d'Internet.

A més, aquesta mateixa informació es pot consultar via web, amb possibilitat de cerca simple o bé avançada.

***Nomenclàtor de nuclis de població de les Illes Balears (2001)*. Gabriel Bibiloni (dir.). Palma: Universitat de les Illes Balears.**

<<http://bibiloni.cat/toponimiabalear/>>

És una proposta d'ús que surt de l'àmbit acadèmic –en concret, del Gabinet d'Onomàstica del Servei Lingüístic de les Illes Balears–, tot i que pretén ser el punt de partida per a la fixació de la toponímia oficial corresponent als nuclis de població de les Illes Balears (ciutats, viles, urbanitzacions, etc.). Aquest recull es pot consultar en paper i en línia, al web de Gabriel Bibiloni, i conté més de mil topònims agrupats per municipis i classificats en diferents apartats segons la classe de nucli de població.

Lectura complementària

Joan Anton Rabella (2010). «La segona edició del Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya». *Llengua i Ús* (núm. 47, pàg. 45-51). Disponible en línia: <<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/234235>>

***Criteris per a la toponímia d'àmbit municipal* (2006). Joan Anton Rabella (coord.). Barcelona: Comissió de Toponímia de Catalunya.**

<http://territori.gencat.cat/ca/01_departament/documentacio/territori-i-urbanisme/cartografia/criteris_per_a_la_toponimia_dambit_municipal_criteris/>

Si fins ara ens hem referit a reculls més o menys extensos dels noms de lloc dels municipis de parla catalana, en aquest cas, en canvi, la Comissió de Toponímia de Catalunya (que, com hem explicat més amunt, està formada per la Generalitat de Catalunya i l'IEC, entre altres organismes) presenta un conjunt de criteris enfocats a resoldre dubtes concrets en l'àmbit social de la toponímia. Encara que estrictament aquestes directrius no es poden considerar normatives, es publiquen amb la voluntat de contribuir a establir i difondre un sistema que permeti una utilització homogènia de la toponímia.

L'obra s'estructura en dos grans apartats: el primer està dedicat als criteris de denominació i fixació dels noms de municipis, barris, urbanitzacions, polígons industrials, vies urbanes, equipaments, masies i accidents geogràfics; i el segon se centra en els criteris d'escriptura i retolació de la toponímia pel que fa a abreviacions, accentuació, aglutinacions, guionets, majúscules i minúscules, i puntuació. Es pot consultar en format PDF a través d'Internet.

A part dels recursos que acabem d'esmentar, tots elaborats en el segle actual, qualsevol aproximació a l'onomàstica catalana ha de tenir en compte dues obres que recullen una quantitat ingent d'informació sobre els noms propis de persones i de lloc en català. Ens referim a la *Gran enciclopèdia catalana* i a l'*Onomasticon Cataloniae*, d'interès no solament per als professionals, sinó també per al públic en general.

***Gran enciclopèdia catalana* (1998, 2a. ed.). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.**

<<http://www.enciclopedia.cat/>>

És la font principal per documentar topònims i antropònims estrangers. El 1996 se'n va estrenar la versió digital i a partir del 2013 es pot consultar a Internet a través d'un cercador compartit amb altres obres del grup Enciclopèdia Catalana, com ara el *Gran diccionari de la llengua catalana*.

Manté, en general, les formes originals dels noms propis: en el cas dels idiomes escrits en alfabet llatí, en l'ortografia original, i en el cas dels idiomes d'alfabet no llatí, en la versió transliterada (equivalent gràfic de l'alfabet original). Tot i això, en alguns casos, la forma original ha estat substituïda per la forma catalana o ha estat adaptada per transcripció a la fonètica catalana; per exemple, en els noms dels estats i dels països de tot el món, en la toponímia universal

Lectures complementàries

Joan Anton Rabella (2007). «Criteris per a la toponímia d'àmbit municipal». *Llengua i Ús* (núm. 38, pàg. 38-40). Disponible en línia:

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128282>>

Joan Anton Rabella (2012). «L'ús de l'article determinat i dels descriptius geogràfics en la toponímia catalana». *Llengua i Ús* (núm. 51, pàg. 78-85). Disponible en línia:

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/257211>>

Joan Anton Rabella (2014). «Criteris per a la determinació de la forma escrita dels topònims». *Llengua i Ús* (núm. 55, pàg. 7-15). Disponible en línia:

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/284444/372326>>

Lectura complementària

Mar Batlle (2013). «Consideracions sobre l'ús de la toponímia estrangera en català». *Llengua i Ús* (núm. 53, pàg. 1-5). Disponible en línia:

<<http://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/270718/358715>>

més coneguda, i també en els noms de personalitats històriques i actuals de citació freqüent, que a més de la forma principal transliterada (*Čekhov*) comparten amb la forma transcrita (*Txékhov*).

***Onomasticon Cataloniae* (1989-1997, 8 vol.). Joan Coromines. Barcelona: Curial.**

Recull i explica etimològicament els noms de persona i de lloc, antics i moderns, emprats al domini lingüístic català. En aquesta obra de gran magnitud, amb una arplega de materials que va durar del 1931 al 1994, Coromines va comptar amb la col·laboració de Joseph Gulsoy, Philip Rasico i Max Cahner, entre altres.

Conté més de 400.000 topònims vius obtinguts oralment, a més d'antropònims i topònims antics obtinguts de documentació escrita. El primer volum està dedicat a la toponímia antiga de les Balears, mentre que en els set restants els noms estan ordenats alfabèticament.

1.6. Llibres d'estil

Quan una entitat genera regularment una quantitat important de textos escrits i/o orals, sol aparèixer la necessitat d'un document que reguli les qüestions que plantegen dubtes als professionals i usuaris de la llengua perquè no les recull cap normativa o perquè presenten diverses opcions d'aplicació. Així sorgeixen els llibres d'estil, també coneguts amb els noms de *manual d'estil* o *guia lingüística*, entre altres.

Aquests manuals ofereixen un conjunt de propostes gramaticals, convencionals i de redacció per tal d'unificar i fer més coherent l'estil de les comunicacions d'una entitat. Així, estableixen, per exemple, si és preferible fer servir *per* o *per a* davant d'infinitiu, majúscula o minúscula inicial en els noms d'èpoques, o bé tractar de *vós* o de *vostè* el destinatari d'un missatge. També, sovint, els llibres d'estil fan referència a les qüestions gramaticals que generen més errors, encara que ja estiguin ben delimitades per la normativa, per afavorir un bon ús de la llengua.

Un organisme de l'Administració, un mitjà de comunicació, una institució docent o una editorial són diversos exemples d'entitats que sovint disposen d'un manual d'estil, amb uns objectius i una estructura adaptats a les necessitats i idiosincràsia de cadascuna. A continuació us presentem una mostra heterogènia d'aquest tipus de recurs perquè els conegueu de més a prop i en pugueu identificar les similituds i les diferències. Es tracta de materials accessibles a través d'Internet, en format PDF i, per tant, amb una data de publicació concreta. Convé no perdre de vista, però, que els llibres d'estil estan en revisió permanent pel fet que cal anar-los adaptant a les noves necessitats que apareixen en la tasca diària de producció de textos.

Vegeu també

L'Ésadir, el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), conté un apartat amb els criteris que la CCMA fa servir per traduir noms propis: <http://esadir.cat/nomspropis/traducnomspropis>

Cadascuna d'aquestes obres s'adreça en especial als professionals i usuaris de la llengua vinculats a un organisme o empresa determinats. Ara bé, com a assessors lingüístics, encara que no treballem per aquestes entitats, ens pot interessar conèixer i comparar les opcions diverses sobre un mateix fet lingüístic que ofereixen diferents llibres d'estil.

Llibre d'estil de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació (2017). València: Generalitat Valenciana.

<<http://esadir.cat/back/filelib/documents/Llibre-destil-CVMC.pdf>>

Pensat sobretot per a ús dels treballadors de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació (CVMC), però també per als de la resta de mitjans de comunicació valencians, és un referent en la construcció de l'estàndard valencià, tant oral com escrit.

Es compon de dues parts ben diferenciades: la primera és un corpus per a les bones pràctiques periodístiques i per al tractament informatiu de matèries a les quals cal dedicar una atenció especial, i la segona defineix el model lingüístic de la CVMC. Aquest model té en compte les característiques lingüístiques valencianes i la variació lingüística associada a situacions comunicatives diverses, que es corresponen amb diferents tipus de programació. Per als diversos aspectes de la llengua (fonètica, morfosintaxi, lèxic), el llibre d'estil assenyala quines són les formes que considera preferibles/recomanables, acceptables i no acceptables.

Llibre d'estil de les lleis i altres textos del Parlament de Catalunya (2017). Margarida Sanjaume (dir.). Barcelona: Departament d'Assessorament Lingüístic del Parlament de Catalunya.

<<https://www.parlament.cat/document/intrade/6412>>

Estableix les regles lingüístiques i formals que han de regir la redacció d'iniciatives i propostes parlamentàries, i la revisió dels textos que tramiten els òrgans del Parlament de Catalunya. Els criteris fixats segueixen els principis del llenguatge legislatiu –claredat, precisió, concisió, formalitat, neutralitat i vigència– amb l'objectiu de garantir la qualitat, l'eficàcia i la seguretat jurídica dels textos del Parlament.

Aquest llibre d'estil s'estructura en cinc grans parts, que exposen els principis generals del llenguatge normatiu, els criteris d'estil i de redacció, els aspectes gramaticals, el lèxic i les qüestions convencionals. Es completa amb vuit annexos, que amplien els criteris exposats amb recursos com ara unes fitxes sobre els règims verbals que presenten més dubtes, i llistes de locucions, de connectors i d'expressions llatines.

Servei Lingüístic de la Universitat Oberta de Catalunya (2013). *Guia pràctica de català*. Barcelona: Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.

<<http://www.uoc.edu/serveilinguistic/pdf/Guia-catala-20130129.pdf>>

Aborda temes de llengua i d'edició amb la voluntat d'unificar-los i tractar-los de manera homogènia en els entorns virtuals de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Les qüestions que s'hi exposen tenen a veure amb els dubtes que es plantegen en les revisions i traduccions dels textos de la UOC: documents acadèmics i administratius, espais web, articles d'opinió, materials docents, missatges electrònics, etc.

En l'organització d'aquest manual s'identifiquen els dos blocs tradicionals de llengua (ortografia, morfologia i sintaxi, lèxic, redacció i construcció de la frase), i de convencions formals. A més, hi ha un apartat d'edició de materials didàctics, amb orientacions per elaborar documentació adreçada a altres institucions, organitzacions o empreses, en què cal donar una imatge corporativa de qualitat. Finalment, els annexos recullen, entre altres qüestions, una llista comentada dels errors i dubtes més freqüents.

***Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits* (2009). Neus Picó i M. Magdalena Ramon. Palma: Consell de Mallorca i Universitat de les Illes Balears.**

<http://www.uib.es/digitalAssets/149/149297_llibrestil2aed.pdf>

Pretén ser un instrument per als professionals de la informació de les Illes Balears que els ajudi a usar la llengua catalana correctament i adequadament. De fet, vol donar solució als dubtes més freqüents amb què es troben els informadors (de redacció, de lèxic, de tria lingüística segons el mitjà, etc.).

En primer lloc, aquest llibre d'estil ofereix unes orientacions sobre el model de llengua als mitjans de comunicació i després se centra en la redacció de notícies. A continuació, tracta qüestions gramaticals i convencionals. El manual també conté indicacions referides a l'expressió oral, com els apartats sobre fonètica, criteris d'elocució i el tractament del llenguatge en les transmissions esportives en directe.

***Enciclopèdia Catalana. Llibre d'estil* (2009). Mireia Sopena. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.**

<<https://www.enciclopedia.cat/sites/default/files/obra/arxius/llibre%20d%27estil.pdf>>

Ordena i unifica les convencions dels diversos segells del Grup Enciclopèdia Catalana. Pel que fa als aspectes gramaticals, s'hi especifiquen les preferències que afecten tot el Grup i també quina és l'opció que vol adoptar cada segell editorial en qüestions que admeten diverses variants en funció del registre. Amb tot, es puntualitza que es tracta d'una obra orientativa i que, per damunt de tot, cal respectar la coherència dels textos.

Els tres apartats principals d'aquest manual fan referència al discurs estilístic, a les qüestions gramaticals i a les ortotipogràfiques. Com a annexos, hi figuren un diccionari de dubtes i la bibliografia de consulta.

Llibre d'estil de Vilaweb: llengua i redacció (2006).

<http://editores.vilaweb.cat/resources/files/llibre_estil_v1_20-01-06.pdf>

A la introducció que encapçala aquest manual, llegim que el *Llibre d'estil de Vilaweb* pretén oferir sobretot uns criteris estilístics –redaccionals, terminològics, tipogràfics, etc.– que defineixin la llengua periodística de Vilaweb, tot i que també exposa els aspectes lingüístics que considera especialment vulnerables o confusos, «amb el propòsit de seguir i prosseguir el model fabrià sense servilismes, però també sense renúncies».² El document fa una aposta per una llengua clara, feta de precisió i concisió, i genuïna, a partir d'uns patrons còmodes però alhora rigorosos.

⁽²⁾Si llegiu *Vilaweb*, observareu que no aplica alguns punts de la normativa actual de l'IEC (normes sobre l'ús del guionet en compostos, sobre els accents diacrítics, etc.). De fet, una lectura atenta del *Llibre d'estil* permet constatar que s'hi reconeix l'autoritat de Fabra, però en canvi no la de l'IEC.

Les primeres quaranta pàgines d'aquest manual fan referència sobretot a convencions (tipografia, majúscules, nombres, etc.). El completen dos apartats de magnitud semblant dedicats a apunts de llengua i de redacció.

2. Espais web de referència

Critèria

<<http://criteria.espais.iec.cat/>>

Critèria, l'espai web de correcció de l'IEC, recopila orientacions i propostes elaborades pels diferents serveis de correcció de la institució, des de l'any 1992, amb l'objectiu de resoldre qüestions que no depenen estrictament de la normativa lingüística. Tot i que s'adreça especialment als col·laboradors externs d'aquests serveis, *Critèria* també té la vocació d'esdevenir una eina útil per a la comunitat catalanoparlant en general. Convé tenir en compte que no es tracta d'un recull de criteris normatius amb l'aval de la Secció Filològica, sinó d'un conjunt de solucions provisionals que pretenen donar resposta ràpida als correctors de la institució davant les urgències habituals en l'edició de publicacions.

La informació que s'ofereix s'estructura en capítols de naturalesa diversa, que donen accés a documents de l'IEC. Hi trobem, per exemple, un apartat de criteris tipogràfics (amb unes regles d'ús de les majúscules i les minúscules, entre altres temes) i un apartat sobre qüestions de lèxic i onomàstica (amb uns criteris de traducció de noms propis a altres llengües, a banda d'altres propostes).

Ésadir

<<http://esadir.cat/>>

L'Ésadir, el portal lingüístic de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), ofereix els materials elaborats al llarg dels anys pels equips d'assessorament lingüístic de les diverses empreses de la CCMA. S'adreça sobretot als professionals dels mitjans de la Corporació, però també és útil per a qualsevol persona que estigui interessada en l'ús de la llengua a la ràdio i la televisió. Pretén donar respostes clares i concises als dubtes més habituals que planteja l'ús de la llengua als mitjans de comunicació. De fet, és una part del llibre d'estil de la CCMA.

Aquest web conté informació pròpia d'un llibre d'estil: sobre gramàtica, sobre lèxic –termes que generen dubtes d'ús, com ara paraules no admeses en el diccionari normatiu–, topònims i antropònims –amb transcripció fonètica i arxiu de so de noms propis estrangers–, convencions, etc. Per resoldre un dubte lingüístic es pot fer servir un cercador o accedir a algun tipus d'informació concreta a través de les pestanyes o del mapa del web.

Optimot

<<http://aplicacions.llengua.gencat.cat/llc/AppJava/index.html>>

L'Optimot és un cercador d'informació lingüística amb què es poden consultar, de manera integrada, els recursos lingüístics següents:

- DIEC2 [Vegeu apartat 1.2]
- OIEC [Vegeu apartat 1.1]
- Diccionaris terminològics del TERMCAT: selecció de fitxes terminològiques de diferents diccionaris del TERMCAT.
- Col·lecció «Criteris Lingüístics» de la Direcció General de Política Lingüística (sobre majúscules i minúscules, abreviacions, llenguatge no sexista, traducció de noms propis, etc.)
- Models de conjugació verbal de la GIEC
- *Diccionari català-castellà i Diccionari castellà-català* d'Enciclopèdia Catalana (4a. edició)
- Fitxes de l'Optimot: textos breus que tenen l'objectiu de resoldre dubtes lingüístics concrets i freqüents, d'una manera didàctica i clara. Els dubtes poden ser sobre la normativa o sobre qüestions relatives a l'ús de la llengua (abreviacions, majúscules i minúscules, criteris de traducció de noms, formes normatives dels cognoms, etc.).
- *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* de la Comissió de Toponímia de Catalunya (2a. edició) [Vegeu apartat 1.5]
- *Nomenclàtor toponímic de la Catalunya del Nord* de l'IEC. Tot i recollir la forma normativa catalana i la pronúncia dels topònims més significatius de la Catalunya del Nord, aquesta obra ha estat superada per l'*Atles toponímic de Catalunya Nord*. Prada: Terra Nostra. [Vegeu apartat 1.5]

L'acurada selecció d'obres que integren l'Optimot (amb obres normatives o de reconegut prestigi) fa que aquest recurs sigui un material primordial per als professionals de l'assessorament lingüístic. De totes les obres que conformen l'Optimot, en destaquem especialment les prop de 3.500 fitxes, que és un material elaborat específicament per a l'Optimot.

Retrucs

<<http://www.ub.edu/retrucs/>>

Retrucés és un blog dels Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona que fa difusió d'un seguit d'eines molt útils per a l'edició, redacció, traducció i verificació ortogràfica de textos.

Els apunts que componen el blog toquen aspectes diversos que van des de qüestions de llengua i ortotipografia, fins als verificadors ortogràfics i els traductors automàtics, passant per les eines d'edició dels processadors de textos o els motors de cerca directa. És una eina molt recomanable en general, però en destaquem especialment els apunts sobre els recursos electrònics de suport a la correcció.

Servei Lingüístic de la UOC

<<http://www.uoc.edu/portal/ca/servei-linguistic/index.html>>

El web del Servei Lingüístic ofereix recursos i criteris de llengua i d'edició de català (tot i que també de castellà i anglès). Així, inclou obres de referència i eines de suport per resoldre dubtes d'ortografia, gramàtica i lèxic, en les tres llengües.

Pel que fa a l'apartat de català, destaca un resum de l'OIEC i els apunts sobre els principals dubtes de gramàtica (substantius i adjectius, determinants, pronoms, verbs, etc.), a més dels criteris sobre convencions formals, com ara els que regeixen les referències bibliogràfiques. També són interessants les orientacions que dona sobre el lèxic, que convida a usar-lo amb precisió i genuïnitat, a fugir dels calcs innecessaris, etc. Finalment, en destaquem l'eina d'ajuda per a la resolució de dubtes concrets de llengua.

Termcat

<<http://www.termcat.cat/>>

El TERMCAT, el centre de terminologia de la llengua catalana, disposa d'una base de dades terminològiques en línia, amb actualitzacions constants, oberta a tothom. Aquest espai web contribueix a resoldre molts dubtes sobre el lèxic dels llenguatges d'especialitat. Els serveis més destacats que ofereix són:

- **Neoloteca.** Conté tots els neologismes tècnics i científics normalitzats en català pel Consell Supervisor del TERMCAT, amb la definició i les equivalències en altres llengües.
- **Cercaterm.** Permet consultar la terminologia catalana de qualsevol àmbit d'especialitat a partir de qualsevol llengua.
- **Diccionaris en Línia.** Permet accedir a la col·lecció Diccionaris en Línia, que inclou diccionaris terminològics elaborats pel TERMCAT o amb el seu assessorament, agrupats en cinc grans sectors temàtics. A més dels diccio-

naris terminològics que segueixen la metodologia habitual del TERMCAT, també s'hi poden trobar alguns diccionaris descriptius, amb una metodologia i uns objectius diferents.

- **Biblioteca en Línia.** Permet consultar les referències bibliogràfiques i la descripció de qualsevol producte terminològic que contingui termes en català, dels diccionaris i obres especialitzades en què ha intervingut el TERMCAT i dels projectes terminològics que actualment estan en curs d'elaboració.
- **Terminologia Oberta.** Dona accés a repertoris terminològics provinents de les bases de dades del TERMCAT, en diversos formats i sota llicències Creative Commons.
- **Comentaris terminològics.** Es tracta de textos creats amb la intenció de posar en relació la terminologia amb els fets més destacats de l'actualitat informativa.